

Kněz je odpověď

Jen mnohdy nevíme, na co.

Co se změnilo v této verzi

Nově doplněno 6. října 2026: společné kněžství všech pokřtěných a otázka svébytnosti ordinované služby v kapitole 5; setrvačnost, odkládání opory a rada o knihách a benzínu v kapitole 10. Nové kapitoly 5, 10 a 11 jsou označené modře.

Zkoušíme znovu rozeznat, co je v kněžské službě podstatné, co jsme k ní postupně přidali a co může nést někdo jiný. Jasnější role může knězi pomoci žít klidněji a s větší radostí. Nemusí přitom ztratit nic z toho, kvůli čemu se stal knězem.

O kněžství toho teologicky víme dost. Umíme mluvit o svátostném charakteru služby, o Eucharistii, hlásání evangelia, vedení společenství, modlitbě i službě jednotě. Když to ale přeložíme do obyčejného týdne, jistota se někdy vytratí. Co z toho všeho má kněz skutečně dělat a čemu má dát přednost?

Potíž nemusí být jen v množství práce. Kněz může být současně kazatelem, zpovědníkem, průvodcem, statutárem, zaměstnavatelem, správcem majetku i člověkem, který má být stále k dispozici. Něco z toho patří přímo ke kněžské službě, něco k úřadu faráře. Další povinnosti jsme zdědili nebo je na kněze postupně přesunuli. Časem se to slije do jediného pocitu: všechno je moje práce.

01 Kněz není totéž co farář

Jedno z nejdůležitějších rozlišení je přitom jednoduché: kněz není totéž co farář. Farář je konkrétní církevní a organizační úřad. Kněz může být kaplanem, duchovním průvodcem, nemocničním nebo vězeňským kaplanem, učitelem, pracovníkem kurie nebo může nést úplně jiné poslání.

Když automaticky ztotožníme kněžství s dnešním modelem faráře, smícháme dohromady to, co plyne ze svěcení, to, co plyne z úřadu, a to, co je pouze provozní odpovědnost. Pak téměř všechno, co se ve farnosti objeví, skončí u kněze.

Pomohlo by proto vedle popisu toho, jaký má kněz být, přesněji pojmenovat jeho nezastupitelnou službu. A dovolit mu, aby ji žil svým způsobem, se svými dary a omezeními.

02 Část dnešní role jsme zdědili z jiného světa

Dnešní podoba kněžské práce má dlouhou paměť. Formovala se také ve světě, kde byla církev těsněji propojena se společenskou a politickou mocí. Kněz vedle liturgie, hlásání a doprovázení často nesl úkoly ve vzdělávání, správě i místním veřejném životě.

Široká správní a společenská odpovědnost kněze nebo biskupa tak mohla mít v konkrétních dobách své důvody. Podobně lze zkoumat praktické souvislosti celibátu s majetkem a rodovými zájmy nebo úlohu řeholních řádů a papežství ve vztahu k místní moci. Tyto souvislosti ale samy nevysvětlují vznik ani duchovní smysl těchto institucí.

Druhý vatikánský koncil otevřel nový pohled na církev a její vztah ke světu. Také společenské postavení církve se proměnilo, v různých zemích různým způsobem. Starší uspořádání tedy nemusíme odmítnout celé. Můžeme ale rozlišovat, co v dnešní kněžské práci patří k podstatě služby a co odpovídalo prostředí, ve kterém už nežijeme.

Tuto historickou linku bereme jako pracovní hypotézu k dalšímu ověření, nikoli jako hotový výklad dějin.

03 Současné studie ukazují nesoulad

Zahraniční studie k tomu přidávají další vrstvu. Německý výzkum motivací a profilů kandidátů kněžství ukazuje silný důraz na spiritualitu, liturgii a pastorační službu. Reálná práce po svěcení však stále častěji znamená také personální vedení, finance, strategické rozhodování, komunikaci a řízení větších celků.

Výzkum Elisabeth Grace Keith v anglikánském prostředí zase upozorňuje, že nestačí nějakou oblast jednoduše dopsat do oficiálního profilu služby. Jestli kandidát například nevnímá evangelizaci a misi jako součást vlastního povolání, samotná formace ji nemusí automaticky proměnit v jeho vnitřní motivaci.

Britský program Living Ministry k tomu připomíná ještě něco podstatného: nestačí měřit výkon služby. Je třeba sledovat také vztahy, podporu, autonomii, odpovědnost, schopnost zvládat změnu a dlouhodobou udržitelnost života.

Vedle množství práce se tedy ukazuje otázka jejího smyslu. Člověk mohl vstoupit do kněžství s poctivou touhou sloužit, a přesto většinu týdne dělat něco, na co nebyl připraven a v čem vlastní povolání těžko poznává.

04 Pieper a člověk proměněný ve funkcionáře

Josef Pieper nabízí ještě hlubší pohled. Ve své kritice „světa totální práce“ upozorňuje, že člověk se může začít chápat hlavně podle toho, co produkuje, zařizuje a jakou funkci plní. Hodnota člověka se pak nenápadně měří jeho výkonem.

To se může stát i knězi. Může být svědomitý, obětavý a postupně žít jako „funkcionář Božího království“: mše, porady, opravy, zaměstnanci, konflikty, administrativa. Večer má mnoho věcí hotových, ale sám v tom dni skoro nebyl. I modlitba se pak snadno změní v prostředek, jak vydržet další práci.

Pieper připomíná, že ticho, kontemplace, slavnost a bohoslužba mají hodnotu samy v sobě. Nemusíme je obhajovat tím, že po nich budeme výkonnější. Kněz má důvod chránit tento prostor pro druhé i pro sebe. Může v něm být přítomný, naslouchat a také něco přijmout, aniž by hned musel něco zařídit.

K popisu kněžské práce proto patří i to, na co potřebuje nechat čas. Některé věci bude muset pustit, aby mu zůstalo místo pro ty podstatné.

NOVÉ

05 Trojí úřad jako mapa služby

Trojí úřad — kněžský, prorocký a královský — patří všem pokřtěným. *Lumen gentium* 31 výslovně říká, že také laici mají účast na těchto třech rozměrech Kristova poslání. Mapa tedy může pomoci přemýšlet o službě celé církve. Sama však ještě neříká, co je specifické pro ordinovaného kněze.

Kněžský rozměr zahrnuje modlitbu, bohoslužbu a přinášení vlastního života Bohu. Prorocký zahrnuje svědectví víry a hlásání evangelia. Královský zahrnuje službu druhým a proměnu světa podle evangelia. Tyto rozměry žijí lidé také v rodinách, zaměstnání a občanském životě. Nelze je vyhradit duchovním ani zúžit na provoz farnosti.

Společné a služebné kněžství podle *Lumen gentium* 10 nejsou pouze dva stupně téže role. Liší se podstatou a jsou k sobě navzájem zaměřené. Toto rozlišení neznamená, že svěcený člověk je lepší křesťan nebo má větší povolání ke svatosti.

Pastores dabo vobis 15–17 hledá svébytnost kněze v jeho svátostném vztahu ke Kristu, hlavě a pastýři církve, a ve spojení s biskupem a ostatními kněžími. Ve službě slova, svátostí a jednoty má sloužit tomu, aby své poslání mohli žít všichni pokřtění. *Lumen gentium* 28 tuto službu zasazuje do spolupráce s biskupem a péče o celou církev.

Hlásat evangelium, doprovázet člověka nebo pečovat o společenství může také někdo jiný. Pokud tedy hledáme činnost, kterou mimo svátostnou službu nikdo další nemůže dělat, tyto obecné popisy ji samy neurčují. Katolická odpověď se týká také toho, z jakého pověření a v jakém vztahu ke Kristu a církvi kněz slouží. Svátostná služba v tomto pojetí vyjadřuje dar Kristova působení, který si společenství samo nevyrábí.

Otázka pro tento text proto zůstává otevřená: o kom se vlastně bavíme? Co je svébytně kněžské u ordinovaného služebníka, pokud odpověď nezúžíme na jeho přítomnost potřebnou k platnosti některých obřadů? A jak se tato svébytnost pozná v obyčejném týdnu, ve vztazích a v rozhodování, čemu dát čas?

Každý kněz má v těchto oblastech jiné dary. Jeden dobře doprovází a slouží liturgii, jiný umí oslovit lidi, kteří stojí mimo církev, další dokáže spojovat a vést tým. Slabší místo nemusí být osobním selháním. Dary dalších lidí přitom mají vlastní hodnotu a poslání, i když kněz podobný dar má.

Trojí úřad tak pomáhá udržet celek společného poslání. Kněz s lidmi ve farnosti může pojmenovat, co odpovídá jeho službě, jakou odpovědnost nesou ostatní z vlastního povolání a kde potřebují spolupracovat.

Srov. Lumen gentium 10, 28, 31–36; Pastores dabo vobis 15–17.

06 Modlitba prostupuje celou službu

Pastores dabo vobis označuje duchovní formaci za jádro, které sjednocuje a oživuje bytí i jednání kněze. Bez ní podle dokumentu zůstává pastorační formace bez základu. Zároveň varuje před službou, která se zúží na aktivismus, poskytování neosobních náboženských služeb nebo provozní funkci v církvi.

Presbyterorum ordinis podobně spojuje kněžskou službu s Eucharistií, Božím slovem, modlitbou a vnitřním životem. Ne proto, aby se kněz stáhl od lidí, ale proto, aby jeho činnost měla zdroj a jednotu.

Modlitba tedy patří k základním úkolům kněze a má prostupovat celou jeho službu. Potřebuje svůj čas i tehdy, když práce zůstává nedokončená. Kněz v ní může být před Bohem se vším, co právě žije, včetně únavy, nejasností a věcí, které nedokáže vyřešit. Nemusí při tom podávat další dobrý výkon.

Srov. Pastores dabo vobis 23–24, 45, 72; Presbyterorum ordinis 13, 18.

07 Povolání není zaúkolování

Jiří Korda ve své práci o svatosti diecézního kléru připomíná starší varování před „herezí činnosti“: kněz se může v návalu povinností natolik rozpustit v aktivitě, že zanedbá zdroj, z něhož má jeho služba vyrůstat. Povolání pak začne být prožíváno spíš jako nekonečné zaúkolování.

Toto varování pomáhá rozpoznat chvíli, kdy už přidávání práce službě neprospívá. Něco předat nebo ukončit může být odpovědným rozhodnutím. Přiznat si vlastní limit někdy uvolní prostor pro práci, kterou kněz dlouho odkládal, i pro lidi, na které mu nezbýval čas.

08 Jasná role mění i roli ostatních

Nejasná role kněze rozostřuje také role ostatních. Když téměř všechno nakonec skončí u něj, pastorační asistent, rada, katecheta i dobrovolníci se snadno stanou především jeho pomocníky. Přitom každý z nich může nést vlastní část poslání společenství.

Pomáhá začít u toho, co má nést celé společenství a jaká je v něm specifická služba kněze. Potom můžeme konkrétně popsat odpovědnost pastoračních asistentů, rad, katechetů, ekonomů, zaměstnanců i dobrovolníků. Předání práce má smysl, když s ní člověk dostane také prostor rozhodovat v domluvených mezích.

Totéž platí pro vztah kněze a biskupa. Knězi pomáhá domluvit si s biskupem dvě nebo tři skutečné priority a vědět, co se od něj očekává. Také biskup potřebuje svěřovat odpovědnost druhým. Ani jeden nemusí být superman, aby svou službu bral vážně.

09 Pastorační tříbení

Do tohoto směru zapadá výzva k pastoračnímu tříbení. Znamená pravidelně se vracet ke smyslu toho, co děláme. Něco stojí za to zachovat, něco změnit, něco předat a něco nechat skončit. Takové rozlišování potřebuje rozhovor s lidmi, kterých se změna týká.

Za tím, co se dělalo dvacet let, může být mnoho dobrého. Vděčnost za minulost ale nemusí znamenat povinnost pokračovat stejně. Když se něco vyčerpalo, lze to uzavřít s úctou k lidem, kteří tomu věnovali síly. Uvolněný čas pak může patřit tomu, co je potřeba dnes.

10 Opora pro kněze

Jasnější role sama neodstraní samotu ani těžká rozhodnutí. Kněz potřebuje také někoho, s kým může mluvit otevřeně o vlastní službě. V pomáhajících profesích k tomu slouží různé formy doprovázení a supervize. Podobné možnosti mohou být užitečné i pro kněze.

V duchovním vedení může mluvit o vztahu s Bohem a o tom, co se v něm děje. Kvalitní týmová supervize pomáhá porozumět práci s lidmi, napětí a způsobu spolupráce. Mentor přináší zkušenost z podobných situací. Kouč může pomoci ujasnit priority a rozpoznat, co kněz skutečně dělat musí a co dělá hlavně proto, že si na to zvykl.

Není nutné mít všechny tyto formy podpory současně. Důležité je mít dostupnou pomoc, která odpovídá skutečné potřebě. A znát konkrétní příklady kněží a týmů, kterým taková spolupráce pomohla. Vlastní zkušenost druhých může dodat odvahu něco podobného zkusit.

Proč oporu pořád odkládáme

Mnohé nástroje známe a někdy jsou i dostupné. Přesto je nepoužijeme. Řekneme si, že není čas a že to počká. Farní provoz kněze pohltí a četba, rozhovor se spolubratrem nebo doprovázení znovu ustoupí. Věta „nemám čas“ pak může zakrývat setrvačnost: pokračujeme v uspořádání, na které jsme si zvykli, i když víme, že nám neprospívá.

Přetížení může být skutečné. Bylo by příliš snadné označit každé odložení za výmluvu nebo lenost. Potřebujeme ale rozlišit, kdy čas opravdu chybí a kdy potřebné věci odsouváme, protože nemají pevné místo v našem týdnu a jejich zanedbání se neozve hned.

Výzkum Meng Zhu, Yang Yanga a Christophera K. Hseeho (2018) popisuje „efekt pouhé naléhavosti“: lidé v pěti experimentech dávali přednost úkolu s menším přínosem, když působil naléhavě. William Samuelson a Richard Zeckhauser (1988) zase popsali sklon zachovávat dosavadní volbu, tedy status quo. Ani jedna studie nebyla výzkumem kněží. Pro náš text nabízejí možné vysvětlení, proč naléhavý provoz a zaběhnutý způsob práce mohou vytlačovat důležitou oporu.

Oliver Burkeman ve Čtyřech tisících týdnů popisuje past čekání na „čistý stůl“: když nejprve vyřizujeme všechny drobnosti, důležitým věcem se prostor nemusí otevřít nikdy. „Systematickým odkládáním věcí, na kterých člověku záleží, lze proplýtvat celé roky.“ Pro kněze z toho můžeme vyvodit praktický podnět: domluvit si rozhovor nebo čas na četbu i s vědomím, že část provozních úkolů zůstane nedokončená. Péče o službu potřebuje místo v týdnu už teď.

James Clear v Atomových návycích ukazuje, že jednání ovlivňují také zvyklosti lidí kolem nás: „Plavat proti vlastnímu kulturnímu proudu není snadné.“ Pokud se mezi kněžími oceňuje hlavně neustálá dostupnost a soběstačnost, přijmout pomoc může být obtížnější. To je naše pracovní hypotéza, nikoli Clearův závěr o

kněží. Pomoci může prostředí, v němž je rozhovor se spolubratrem nebo doprovázení běžnou součástí služby. Clear zároveň doporučuje určit, kdy a kde nový návyk uskutečníme, a odstranit drobné překážky: místo „někdy za ním zajedu“ si domluvit konkrétní termín.

Anselm Grün v Ostrůvcích uprostřed všedního dne nabízí duchovní měřítko: „Realitou je jednak míněn vztah k bližním, ale i způsob práce.“ V závěru knihy připomíná, že právě v konkrétním chování a práci se ukáže, zda spiritualita člověka proměňuje. Pro naše přemýšlení je to otázka, jak se modlitba a doprovázení projeví v obyčejném týdnu: v naslouchání, řešení napětí nebo ochotě přijmout pomoc.

Knihy a benzín

„V životě se neboj investovat peníze do dvou věcí: do knih a do benzínu, abys mohl dojet za spolubratrem.“

Vzpomínka na radu starého karmelitána. Pracovní znění podle ústního podání; jméno autora a přesná slova zatím nejsou ověřené.

Tato rada připomíná dvě obyčejné možnosti opory: nechat si rozšířit pohled a vyjet za člověkem, s nímž lze mluvit otevřeně. Konkrétní krok může být malý: domluvit jednu návštěvu a dát jí místo v kalendáři. Pomůže také, když diecéze považuje čas a náklady na četbu, setkávání a doprovázení za součást péče o službu.

NOVÉ

11 Klidnější a šťastnější kněz

Smyslem tohoto přemýšlení je také klidnější a šťastnější kněz. Člověk, který má ve své službě radost, může se věnovat lidem a nemusí se každý večer poměřovat s tím, co ještě nestihl. Jeho život má hodnotu i ve dnech, kdy se mu mnoho věcí nepodařilo.

Náročné situace ze služby nezmizí. Některé budou bolet a některé zůstanou dlouho nevyřešené. Jasnější role ale může ubrat tíhu úkolů, které kněz nese jen proto, že se o jejich rozdělení dosud nemluvilo. Snáz pak pozná, čemu dát síly a co už smí nechat druhým.

Kněz může vědět, proč je knězem, a přitom nemít odpověď na všechno. Může se opírat o druhé, udělat chybu a odpočinout si. Taková podoba služby může být dobrá pro něj, pro společenství i pro člověka, který o kněžství teprve uvažuje.

Prameny a inspirace

Druhý vatikánský koncil: Presbyterorum ordinis.

Jan Pavel II.: Pastores dabo vobis, zejména čl. 15–17, 23–24, 45 a 72.

Josef Pieper: Leisure: The Basis of Culture.

Jiří Korda: Svatost diecézního kléru (diplomová práce).

Německá studie k profilům a motivaci kandidátů kněžství (DBK / ZAP Bochum).

Elisabeth Grace Keith: Vocation to Witness (Durham University / Church of England).

Living Ministry research programme (Church of England).

Lev XIV.: výzva k pastoračnímu tříbení, 2026.

Druhý vatikánský koncil: Lumen gentium, čl. 10, 28 a 31–36.

https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html

Meng Zhu, Yang Yang, Christopher K. Hsee: The Mere Urgency Effect. Journal of Consumer Research 45 (2018), s. 673–690. <https://doi.org/10.1093/jcr/ucy008>

William Samuelson, Richard Zeckhauser: Status Quo Bias in Decision Making. Journal of Risk and Uncertainty 1 (1988), s. 7–59. <https://doi.org/10.1007/BF00055564>

Oliver Burkeman: Čtyři tisíce týdnů. Jan Melvil Publishing, 2022, přel. Libuše Mohelská. Kap. 2 „Past efektivita“, oddíl „Proč byste se měli přestat snažit o čistý stůl“.

James Clear: Atomové návyky. Jan Melvil Publishing, 2020, přel. Aleš Drobek. Kap. 5 „Jak nejlépe začít s novým návykem“, 9 „Vliv rodiny a přátel na budování návyků“ a 12 „Zákon nejmenšího odporu“.

Anselm Grün: Ostrůvky uprostřed všedního dne: Benediktinské exercicie. Alpha Book, 2023, přel. Jindra Hubková. Oddíl „Myšlenky na závěr“.